

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky) a soudců Ludvíka Davida a Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatelky **ČEZ Prodej, a. s.**, sídlem Duhová 1/425, Praha 4, zastoupené Mgr. Radkem Pokorným, advokátem se sídlem Klimentská 1216/46, Praha 1, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Cmo 183/2018-1025 ze dne 20. května 2019, spojené s návrhem na zrušení čl. I bodu 8 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, za účasti **Vrchního soudu v Praze** jako účastníka řízení a **Správy železnic, státní organizace** (dříve Správa železniční dopravní cesty, státní organizace), se sídlem Dlážděná 1003/7, Praha 1, zastoupené JUDr. Richardem Gürlichem, Ph.D., advokátem se sídlem Šafaříkova 201/17, Praha 2, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

- I. V řízení o ústavní stížnosti, přerušném usnesením sp. zn. II. ÚS 3354/19 ze dne 9. 4. 2020, se pokračuje.**
- II. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Cmo 183/2018-1025 ze dne 20. května 2019 v části, jíž bylo rozhodnuto, že zpětvzetí žaloby ze dne 28. května 2019 je neúčinné, bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- III. Toto rozhodnutí se proto v uvedeném rozsahu ruší.**
- IV. Ve zbytku se ústavní stížnost a návrh s ní spojený odmítají.**

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Stěžovatelka se u obecných soudů domáhala na vedlejší účastnici zaplacení 805 473 523 Kč s příslušenstvím, přičemž obecné soudy o její žalobě rozhodovaly dvakrát. Vrchní soud v Praze nejprve změnil rozhodnutí Městského soudu v Praze a žalobě v plném rozsahu vyhověl. Po právní moci rozsudku obdržela stěžovatelka od vedlejší účastnice žalovanou částku. Nejvyšší soud však rozsudek vrchního soudu i předcházející rozsudek městského soudu zrušil. Městský soud následně žalobu stěžovatelky zamítl. Vrchní soud v odvolacím řízení vyhlásil dne 20. května 2019 napadený rozsudek, jímž rozhodnutí městského soudu ve věci samé potvrdil a změnil pouze výrok o náhradě nákladů řízení. Stěžovatelka v reakci na to dne 28. května 2019 vzala žalobu zpět s odůvodněním, že žalovaná částka byla již vedlejší účastnicí uhrazena.

2. V rámci písemného vyhotovení napadeného rozsudku vrchní soud rozhodl i o zpětvzetí žaloby, a to tak, že zpětvzetí žaloby ze dne 28. května 2019 je neúčinné

(výrok I). Dále potvrdil rozsudek městského soudu ve výroku I a změnil ve výroku II o náhradě nákladů řízení (výrok II), a konečně rozhodl i o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok III – číslování výroků doplněno Ústavním soudem).

3. Výrok o neúčinnosti zpětvzetí žaloby vrchní soud odůvodnil tím, že byly splněny podmínky § 96 odst. 6 občanského soudního řádu. Podle tohoto ustanovení soud rozhodne, že zpětvzetí návrhu není účinné, „byl-li návrh na zahájení řízení vzat zpět až po té, co rozhodnutí odvolacího soudu, případně též soudu prvního stupně, o věci bylo dovolacím soudem zrušeno“ a „jestliže důvodem pro zpětvzetí návrhu byla skutečnost, která nastala v době, kdy trvaly účinky zrušeného rozhodnutí.“ Ke zpětvzetí totiž došlo až po kasačním rozhodnutí Nejvyššího soudu, a to z důvodu uhrazení žalované částky před tímto rozhodnutím. Vrchní soud tak „za situace, kdy [vedlejší účastnice] se zpětvzetím žaloby výslovně nesouhlasil[a], rozhodl, že toto zpětvzetí je neúčinné“. V poučení vrchní soud uvedl, že proti jeho rozsudku lze podat dovolání do dvou měsíců od jeho doručení.

4. Stěžovatelka podala dovolání proti výrokům II a III napadeného rozsudku, nikoliv proti výroku I o neúčinnosti zpětvzetí žaloby. O dovolání nebylo v době rozhodování Ústavního soudu dosud rozhodnuto.

5. Usnesením sp. zn. II. ÚS 3354/19 ze dne 9. 4. 2020 Ústavní soud přerušil řízení o ústavní stížnosti, neboť plénum Ústavního soudu se v řízení vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 40/18 zabývalo návrhem na zrušení § 96 odst. 6 občanského soudního řádu, který byl vrchním soudem v napadeném rozsudku aplikován.

II. Argumentace účastníků

6. Stěžovatelka brojí primárně proti výroku o neúčinnosti zpětvzetí žaloby a namítá, že jí bylo porušeno její právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Závěr vrchního soudu o neúčinnosti zpětvzetí je totiž založen na aplikaci § 96 odst. 6 občanského soudního řádu, který stěžovatelka pokládá za neústavní. Z toho důvodu spojila svou ústavní stížnost s návrhem na zrušení čl. I bodu 8 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, tedy novelizujícího ustanovení, kterým byl předmětný odstavec 6 doplněn do § 96 občanského soudního řádu.

7. Stěžovatelka argumentuje, že proti výroku o neúčinnosti zpětvzetí není přípustné dovolání a že není povinna je vyčerpat jen kvůli nesprávnému poučení poskytnutému ze strany vrchního soudu. Dále navrhuje, aby ústavní stížnost byla i přes případné nevyčerpání opravných prostředků posouzena jako přípustná postupem dle § 75 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, a to i vzhledem k nejasnostem ohledně přípustnosti dovolání. Stěžovatelka uvádí, že dovoláním napadla výroky vrchního soudu ve věci samé a o náhradě nákladů řízení; tyto výroky však napadá rovněž ústavní stížností z důvodu procesní opatrnosti. Podle jejího názoru totiž jde o výroky závislé na výroku o neúčinnosti zpětvzetí žaloby.

8. Stěžovatelka namítá, že vrchní soud jako odvolací soud měl povinnost přijmout rozhodnutí o neúčinnosti zpětvzetí žaloby ve formě rozsudku, a nikoliv usnesení. Dále

namítá, že vrchní soud v rozsudku vyhlášeném dne 20. května 2019 zohlednil procesní úkon zpětvzetí, k němuž však došlo až 28. května 2019, což stěžovatelka nepovažuje za přípustné. Dále stěžovatelka uvádí, že dle komentářové literatury je k posouzení zpětvzetí žaloby učiněného v době po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu do právní moci tohoto rozhodnutí příslušný soud prvního stupně, proti jehož rozhodnutí je přípustné odvolání. Stěžovatelka se s touto argumentací zcela neztotožňuje – podle ní vrchní soud jako odvolací soud mohl posuzovat účinnosti zpětvzetí, avšak měl aplikovat jen § 222a občanského soudního řádu jakožto speciální úpravu k § 96 občanského soudního řádu. Pokud by však tento výklad zastával Ústavní soud, namítá stěžovatelka, že vrchní soud neměl vůbec zpětvzetí žaloby posuzovat. Tím, že tak učinil namísto soudu prvního stupně, zbavil stěžovatelku možnosti podat odvolání, a tím porušil její právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Dále se stěžovatelka rozporuje důvody, pro které bylo zpětvzetí žaloby vrchním soudem hodnoceno jako neúčinné, a namítá, že aplikovaná právní úprava není ústavně konformní.

9. Vrchní soud navrhl ústavní stížnost zamítnout. Ve svém vyjádření zrekapituloval průběh řízení a odkázal na obsah napadeného rozsudku. Uvedl, že podmínky pro aplikaci § 96 odst. 6 a rozhodnutí o neúčinnosti zpětvzetí žaloby byly naplněny, přičemž vrchní soud nepovažoval za nutné vyčkat rozhodnutí Ústavního soudu o návrhu na zrušení tohoto ustanovení.

10. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření mimo jiné argumentuje, že dovolání bylo přípustné i proti výroku I o neúčinnosti zpětvzetí. Namítá, že není dán podstatný přesah zájmů stěžovatelky, který by odůvodňoval použití § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Přesah zájmů nelze spatřovat ani v návrhu na zrušení ustanovení zákona, neboť návrh na zrušení § 96 odst. 6 občanského soudního řádu je již projednáván. Stěžovatelka nadto není ani v situaci, kdy by nemohla či nestihla dovolání podat – v tom jí naopak nic nebránilo a byla o možnosti podat dovolání i poučena. Vedlejší účastnice k věci samé uvádí, že ačkoliv mělo mít rozhodnutí o neúčinnosti zpětvzetí žaloby formu usnesení, přijetí tohoto rozhodnutí ve formě rozsudku nemá dopad do základních práv stěžovatelky. Podle vedlejší účastnice vrchní soud nepochybil, když sám rozhodl o neúčinnosti zpětvzetí žaloby, a aplikoval § 96 odst. 6 občanského soudního řádu. Vedlejší účastnice rozporuje argumentaci stěžovatelky, že zpětvzetí žaloby měl posoudit soud prvního stupně. To by podle vedlejší účastnice vyžadovalo, aby vrchní soud v době posuzování zpětvzetí žaloby přerušil práce na písemném vyhotovení rozsudku, aby se tento nestal pravomocným. Nevypracovat písemné vyhotovení vyhlášeného rozhodnutí však právní úprava neumožňuje. Zrušení rozsudku odvolacího soudu, jenž nebyl písemně vyhotoven, současně vedlejší účastnice nepokládá za možné mimo jiné proto, že takový rozsudek nelze řádně označit číslem jednacím. Stejně tak by dle vedlejší účastnice nebylo v souladu se zákonnou úpravou, aby odvolací soud písemné vyhotovení rozsudku zpracoval, ale s doručováním vyčkal posouzení zpětvzetí žaloby. Tyto postupy vedlejší účastnice označuje za kabinetní justici. Dále se vedlejší účastnice vyjadřuje k důvodům, proč bylo zpětvzetí žaloby hodnoceno jako neúčinné, a k argumentaci stěžovatelky ohledně pochybení při aplikaci právní úpravy a její neústavnosti.

11. Stěžovatelka ve své replice pouze podrobněji rozvedla argumenty již obsažené v ústavní stížnosti.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Procesní předpoklady k věcnému projednání stížnosti

12. Usnesením sp. zn. II. ÚS 3354/19 ze dne 9. 4. 2020 bylo řízení o ústavní stížnosti přerušeno. Napadený rozsudek vrchního soudu v části, jíž bylo rozhodnuto o neúčinnosti zpětvzetí žaloby, byl totiž založen na aplikaci § 96 odst. 6 občanského soudního řádu, přičemž plenum Ústavního soudu se v řízení vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 40/18 zabývalo návrhem na zrušení tohoto ustanovení, a jeho rozhodnutí tak mohlo mít význam pro posouzení ústavní stížnosti. Plenum návrh na zrušení uvedeného ustanovení zamítlo náležením sp. zn. Pl. ÚS 40/18 ze dne 30. 6. 2020. Důvod pro přerušování řízení o ústavní stížnosti tudíž odpadl, a proto bylo výrokiem I rozhodnuto o pokračování v řízení.

13. Stěžovatelka ústavní stížností napadá rozsudek vrchního soudu v celém rozsahu. Tímto rozsudkem bylo rozhodnuto o neúčinnosti zpětvzetí žaloby (výrok I), potvrzeno rozhodnutí městského soudu ve věci samé a změněno jeho rozhodnutí o náhradě nákladů řízení (výrok II) a rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok III – číslování výroků doplněno Ústavním soudem, viz bod 2 výše). Stěžovatelka napadla výroky II a III rovněž dovoláním, proti výroku I ovšem dovolání nepodala, přestože vrchní soud v poučení uvedl, že proti jeho rozsudku – tedy včetně výroku I – dovolání podat lze. Stěžovatelka namítá, že ve skutečnosti není dovolání proti výroku I přípustné, neboť nejde o rozhodnutí, jímž se odvolací řízení končí ve smyslu § 237 občanského soudního řádu. Nadto stěžovatelka argumentuje, že jsou splněny podmínky dle § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a že by její stížnost neměla být odmítnuta i přes nevyčerpání opravných prostředků. Konečně argumentuje, že výroky II a III napadeného rozsudku jsou závislé na výroku I a musí být v případě vyhovění ústavní stížnosti zrušeny spolu s ním. Podle vedlejší účastnice je naopak ústavní stížnost nepřípustná, neboť stěžovatelka ve vztahu k výroku I nevyčerpala dovolání, byť tuto možnost měla, a zároveň nejsou splněny podmínky dle § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť není naplněn podstatný přesah zájmů stěžovatelky.

14. Ústavní soud nepovažuje za nutné se s konečnou platností vyjádřit k tomu, zda bylo proti výroku I napadeného rozsudku možné podat dovolání dle § 237 občanského soudního řádu. Výklad podústavního práva je totiž v této oblasti primárně na Nejvyšším soudu, a jak bude vyloženo níže, dané rozhodnutí nemělo být vrchním soudem vůbec vydáno. Přípustnost ústavní stížnosti i další procesní předpoklady jejího meritorního projednání v této části jsou však v každém případě naplněny.

15. Nebylo-li možné podat dovolání proti výroku I, vyčerpala stěžovatelka všechny prostředky ochrany svých práv. Její stížnost by tak byla přípustná dle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, byla podána včas a splňovala i další procesní předpoklady věcného projednání.

16. Pokud naopak bylo možné brojit dovoláním i proti výroku I – jakožto „rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí“ ve smyslu § 237 občanského soudního řádu, přičemž nejde ani o žádnou z věcí zakotvenou v § 238 občanského soudního řádu –, stěžovatelka skutečně nevyčerpala všechny procesní prostředky k ochraně svých práv. Ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu však zcela výjimečně umožňuje i v takovém případě neodmítnout přijetí ústavní stížnosti za

předpokladu, že „stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele a byla podána do jednoho roku ode dne, kdy ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti, došlo“. Podmínka včasného podání je i v tomto případě splněna. Jde-li o podstatný přesah vlastních zájmů stěžovatele, ten je dle ustálené judikatury Ústavního soudu dán mimo jiné v případech, kdy právní předpis v praxi pravidelně vyvolává výkladové potíže či aplikační nejednotnost [nález sp. zn. I. ÚS 89/94 ze dne 29. 11. 1994 (N 58/2 SbNU 151)], nebo je-li pocíťována potřeba zajištění ústavně konformního výkladu právního předpisu či dodržení mezinárodní smlouvy [nález sp. zn. I. ÚS 322/96 ze dne 14. 10. 1997 (N 127/9 SbNU 161)]; podrobněji k přesahu zájmů z poslední doby viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 3892/18 ze dne 29. 1. 2019, bod 14; obecně pak viz FILIP, J. § 75. In: FILIP, J., HOLLÄNDER, P., ŠIMÍČEK, V. Zákon o Ústavním soudu. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2007, s. 581.]

17. Výrokem I napadeného rozsudku bylo rozhodováno o zpětvzetí žaloby, k němuž stěžovatelka přistoupila až poté, co bylo vyhlášeno rozhodnutí odvolacího soudu. Judikatura Ústavního soudu i Nejvyššího soudu je nejednotná v otázce, zda lze v dané procesní situaci vůbec účinně vzít žalobu zpět. Zatímco v usnesení sp. zn. I. ÚS 264/01 ze dne 9. 1. 2002 (U 2/25 SbNU 349) Ústavní soud vyjádřil názor, že s účinností od 1. 1. 2001 zpětvzetí žaloby v dané situaci účinné být může, v pozdějších usneseních vychází Ústavní soud z opačného názoru – viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 2146/11 ze dne 4. 10. 2011; nebo usnesení sp. zn. II. ÚS 1435/17 ze dne 15. 8. 2017, bod 7. Nejvyšší soud pak ve své judikatuře původně vyjádřil názor, že v dané procesní situaci nemůže být zpětvzetí žaloby účinné – viz usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3601/2014 ze dne 22. 10. 2014. V novější judikatuře naopak vychází z toho, že k účinnému zpětvzetí v době po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu a před tím, než toto rozhodnutí nabude právní moci, dojít může, přičemž posoudit zpětvzetí přísluší soudu prvního stupně – viz usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 2268/2017 ze dne 25. 10. 2017 a usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2685/2019 ze dne 31. 10. 2019. Lze tedy konstatovat, že otázka, zda lze účinně vzít žalobu zpět i po vydání rozhodnutí odvolacího soudu, vyvolává výkladové potíže a aplikační nejednotnost. Dále je třeba zajistit ústavně konformní výklad právní úpravy, konkrétně v otázce, zda o zpětvzetí žaloby v dané procesní situaci rozhoduje soud prvního stupně nebo odvolací soud. Její řešení má totiž dopad na dostupné opravné prostředky, konkrétně pak na možnost podat odvolání – tato problematika má tudíž ústavní rozměr, neboť se týká práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, jak bude vyloženo. Vzhledem k nejednotné judikatuře a potřebě zajistit ústavně konformní výklad je tak ve vztahu k výroku I napadeného rozsudku dán podstatný přesah vlastních zájmů stěžovatelky ve smyslu judikatury Ústavního soudu. I kdyby bylo lze se proti danému výroku bránit dovoláním, jsou splněny podmínky § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost v této části by nebylo možné odmítnout.

18. Stěžovatelka dále napadá i výroky II a III rozsudku vrchního soudu, proti nimž však současně podala dovolání. Stěžovatelka se tedy rozhodla vyčerpat procesní prostředky k ochraně svých práv, a proto nepřipadá v úvahu užití § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka přitom neuvádí žádné skutečnosti, které by nasvědčovaly tomu, že v řízení o dovolání dochází ke značným průtahům, které působí nebo mohou způsobit stěžovatelce vážnou a neodvratitelnou újmu ve smyslu § 75 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu; ani Ústavní soud takové skutečnosti nezjistil. Jelikož ústavní stížnost byla podána před vyčerpáním tohoto prostředku (o dovolání nebylo rozhodnuto a stěžovatelka nenapadá rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání), je v této

části ústavní stížnost nepřipustná dle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Neplatí přitom, jak tvrdí stěžovatelka, že výroky II a III jsou závislé na výroku I a musí být zrušeny v případě, že bude tento výrok zrušen. Zrušení výroku I by totiž vedlo k tomu, že budou obecné soudy muset znovu posoudit zpětvzetí žaloby. Jak bude vyloženo dále, pokud by toto zpětvzetí bylo účinné, § 96 odst. 2 věta druhá umožňuje obecným soudům přistoupit ke zrušení výroku II a III napadeného rozsudku.

19. Stěžovatelka dále spojila ústavní stížnost s návrhem na zrušení výše specifikovaného zákonného ustanovení, jímž byl do § 96 občanského soudního řádu vložen odstavec 6. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu však novelizující ustanovení nemají samostatnou normativní existenci a jejich zrušení by připadalo v úvahu jen ve zcela výjimečných případech (viz např. nález sp. zn. II. ÚS 510/19 ze dne 14. 2. 2020, bod 18). Stěžovatelka na takové výjimečné okolnosti nepoukazuje a její návrh je tak zjevně neopodstatněný. Ústavní soud podotýká, že ani posouzení návrhu stěžovatelky jako návrhu na zrušení § 96 odst. 6 občanského soudního řádu by nezměnilo závěr, že tento návrh je třeba odmítnout. V době podání totiž již Ústavní soud vedl řízení o návrhu na zrušení tohoto ustanovení pod sp. zn. Pl. ÚS 40/18, a byla tak dána překážka litispendence a nepřipustnost takového návrhu dle § 35 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. S ohledem na to, že v předmětné věci již bylo rozhodnuto, je nyní dána překážka věci pravomocně rozhodnuté a návrh by byl nepřipustný dle § 35 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

B. Meritorní hodnocení

20. I když právo na odvolání v civilních věcech není ústavním pořádkem zaručeno [srov. obdobně nález sp. zn. Pl. ÚS 33/09 ze dne 29. 9. 2010 (N 205/58 SbNU 827; 332/2010 Sb.), bod 44 a 56], rozhodne-li se zákonodárce toto právo účastníkům řízení poskytnout, vztahují se na odvolání garance spojené s právem na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. obdobně ve vztahu k dovolání nález ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.); nález sp. zn. II. ÚS 1226/17 ze dne 20. 2. 2018 (N 28/88 SbNU 411), bod 20]. Je-li v právním řádu zakotveno právo na odvolání, přístup k odvolacímu soudu, jakož i spravedlivý proces před odvolacím soudem tedy spadá pod právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Pokud je postupem nebo rozhodnutím obecného soudu jednotlivci upřena možnost obrátit se na odvolací soud, dochází tím k porušení tohoto základního práva.

21. Přístup k odvolacímu soudu (nebo možnost podat jiný řádný či mimořádný opravný prostředek) přitom může být jednotlivci odepřena například nesprávným poučením, kterým se jednatelce řídí [viz obdobně ve vztahu k dovolání nález sp. zn. I. ÚS 2265/16 ze dne 31. 10. 2017 (N 196/87 SbNU 219); nález sp. zn. II. ÚS 3976/17 ze dne 24. 4. 2018; nález sp. zn. I. ÚS 1820/18 ze dne 26. 9. 2018; nález sp. zn. II. ÚS 1467/18 ze dne 11. 6. 2019; nález sp. zn. II. ÚS 1244/19 ze dne 8. 1. 2020]. Stejně tak ale může být odepřena tím, že namísto soudu prvního stupně, proti jehož rozhodnutí by bylo přípustné odvolání, rozhodne ve věci přímo odvolací soud, proti jehož rozhodnutí se odvolat nelze.

22. V projednávané věci stěžovatelka vzala žalobu zpět poté, co vrchní soud vyhlásil rozsudek, ale dříve, než tento nabyl právní moci. Vrchní soud jakožto odvolací soud v písemném vyhotovení napadeného rozsudku na toto zpětvzetí reagoval a výrokem I

rozhodl o neúčinnosti zpětvzetí žaloby. Jak bude dále vyloženo, bylo na městském soudu jako soudu prvního stupně, aby zpětvzetí žaloby posoudil, přičemž účastníci řízení včetně stěžovatelky měli mít možnost se proti jeho rozhodnutí odvolat. Zákonodárce totiž pro případy, že žalobce vezme žalobu zpět po vyhlášení (vydání) rozhodnutí odvolacího soudu, avšak ještě předtím, než toto rozhodnutí nabude právní moci, zakotvil dvoustupňové řízení.

23. Občanský soudní řád ve znění účinném do 31. 12. 2000 neobsahoval výslovnou úpravu pro případy, kdy ke zpětvzetí žaloby dojde v době mezi vyhlášením rozhodnutí odvolacího soudu a okamžikem, kdy toto rozhodnutí nabude právní moci. Odvolací soud byl svým rozhodnutím vázán již od jeho vyhlášení. Žádná právní norma mu neumožňovala své již vyhlášené rozhodnutí zrušit a řízení s ohledem na zpětvzetí žaloby zastavit (srov. § 208 a § 222 odst. 2 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000, které umožňovaly odvolacímu soudu s ohledem na zpětvzetí žaloby zrušit pouze rozhodnutí soudu prvního stupně a řízení zastavit). I kdyby tedy po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu bylo přistoupeno k zastavení řízení, mělo by to za následek, že by vedle usnesení o zastavení řízení existovalo i meritorní rozhodnutí odvolacího soudu, jež nebylo možno zrušit a jež by nabylo právní moci. Jelikož nelze přijmout, aby řízení bylo zároveň pravomocně zastaveno i skončeno meritorním rozhodnutím, dovozovalo se, že ke zpětvzetí žaloby může dojít jen do okamžiku vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu; pozdější zpětvzetí pak bylo neúčinné [srov. obdobně usnesení sp. zn. I. ÚS 264/01 ze dne 9. 1. 2002 (U 2/25 SbNU 349)].

24. Zákonodárce nicméně v rámci novelizace provedené zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s účinností od 1. 1. 2001 úpravu týkající se zpětvzetí žalob změnil. Dle důvodové zprávy zákonodárce zamýšlel, aby soud prvního stupně rozhodoval o zpětvzetí žaloby – tedy o tom, zda má být zastaveno řízení, nebo zda je zpětvzetí neúčinné – „i v případě, že byl návrh vzat [zpět] po rozhodnutí odvolacího soudu (bez ohledu na to, zda nabylo nebo nenabylo právní moci)“ (Poslanecká sněmovna, 3. volební období, 1998–2002, sněmovní tisk č. 257/0, zvláštní část, k bodu 128).

25. Tento záměr se odráží v § 96 odst. 2 větě druhé občanského soudního řádu (ve znění účinném od 1. 1. 2001 dosud), podle níž platí, že „[j]e-li návrh na zahájení řízení vzat zpět až po té, co již soud o věci rozhodl, avšak rozhodnutí není dosud v právní moci, soud rozhodne v rozsahu zpětvzetí návrhu též o zrušení rozhodnutí“. Toto ustanovení má umožnit soudu prvního stupně v případech, kdy ke zpětvzetí došlo až po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu a před tím, než toto rozhodnutí nabylo právní moci, zrušit jednak své dřívější rozhodnutí, jednak rozhodnutí odvolacího soudu a řízení zastavit. Ve světle tohoto ustanovení a záměru zákonodárce je tak třeba vykládat i § 222a občanského soudního řádu, který upravuje postup odvolacího soudu v případě zpětvzetí žaloby „za odvolacího řízení“ – tím je třeba rozumět časový úsek od podání odvolání až po vydání rozhodnutí odvolacího soudu. Lze tedy shrnout, že je na soudu prvního stupně, aby se vypořádal se zpětvzetím žaloby, k němuž dojde po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu, a buď rozhodl o tom, že zpětvzetí žaloby není účinné, nebo aby zrušil jednak své dřívější rozhodnutí, jednak rozhodnutí odvolacího soudu a řízení zastavil. Zrušení rozhodnutí a zastavení řízení nicméně připadá v úvahu pouze v případě, že ke zpětvzetí žaloby dojde ještě před tím, než rozhodnutí odvolacího soudu nabude právní moci (ke

shodnému závěru ve vztahu k § 96 odst. 2 větě druhé občanského soudního řádu viz stručné *obiter dictum* v již citovaném usnesení sp. zn. I. ÚS 264/01 ze dne 9. 1. 2002).

26. K těmto závěrům dospívá i novější judikatura Nejvyššího soudu (viz usnesení sp. zn. 23 Cdo 2268/2017 ze dne 25. 10. 2017 a usnesení sp. zn. 33 Cdo 2685/2019 ze dne 31. 10. 2019). Panuje na nich shoda i v komentářové literatuře [viz JIRSA, J. § 96. In: JIRSA, J. a kol. Občanské soudní řízení: soudcovský komentář II. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 105; JAKŠIČ, V. § 222a. In: LAVICKÝ, P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 956; ŠÍMA, A. § 222a. In: SVOBODA, K. a kol. Občanský soudní řád. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 827; DRÁPAL, L. § 222a. In: DRÁPAL, L. a kol. Občanský soudní řád II. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 1786].

27. Ustanovení § 96 odst. 6 občanského soudního řádu ve znění účinném od 30. 9. 2017 představuje pouze nové pravidlo týkající se posuzování účinnosti zpětvzetí, které však nemění to, zda je o této otázce funkčně příslušný rozhodovat soud prvního stupně, nebo odvolací soud. Dané ustanovení se uplatňuje shodně při rozhodování soudu prvního stupně i odvolacího soudu, a nelze se tak ztotožnit s námitkou stěžovatelky, že by se při rozhodování odvolacího soudu o zpětvzetí žaloby uplatnila pouze ustanovení § 222a občanského soudního řádu jako ustanovení speciální (viz obdobně usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 3958/2018 ze dne 11. 12. 2018).

28. Je tedy na soudu prvního stupně, aby reagoval na zpětvzetí žaloby, k němuž dojde až po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu. Proti rozhodnutí soudu prvního stupně je pak přípustné odvolání (§ 201 občanského soudního řádu). Zákonodárce tedy tím, že rozhodování v dané procesní situaci svěřil soudu prvního stupně, zároveň zakotvil právo se proti jeho rozhodnutí odvolat. Ačkoliv právo na odvolání by z ústavního pořádku nebylo možné dovodit, v situaci, kdy je odvolání zakotveno v právním řádu, vztahují se na něj záruky práva na soudní ochranu. Odepření možnosti podat odvolání tedy představuje odepření přístupu k odvolacímu soudu a odepření spravedlivého procesu v řízení před odvolacím soudem, a tedy porušení práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

29. Ústavní soud konstatuje, že je primárně na obecných soudech, aby se vypořádaly s tím, jak má odvolací soud postupovat do doby, než je pravomocně posouzeno zpětvzetí žaloby. V obecné rovině však lze uvést, že ustanovení § 96 odst. 2 větu druhou občanského soudního řádu lze vykládat i tak, že umožňuje zrušení již pravomocného rozhodnutí, pokud ke zpětvzetí žaloby došlo v době před nabytím právní moci. To by znamenalo, že odvolací soud nemusí nutně měnit postup při zpracování písemného vyhotovení svého rozhodnutí ve věci samé a jeho doručování účastníkům řízení. Není vyloučeno po žalobci vyžadovat, aby snesl důsledky plynoucí z toho, že zde po určitou dobu bude existovat pravomocné rozhodnutí, byť došlo ke zpětvzetí žaloby – tato skutečnost by totiž byla vyvolána tím, že ke zpětvzetí žalobce přistoupil v nejzazším možném úseku řízení.

30. Lze tedy shrnout, že **dojde-li ke zpětvzetí žaloby až po vyhlášení (vydání) rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, je soud prvního stupně příslušný k rozhodnutí o tom, zda s ohledem na zpětvzetí má dojít ke zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně a odvolacího soudu ve věci samé a k zastavení řízení (§ 96**

odst. 2 věta druhá občanského soudního řádu), nebo zda je zpětvzetí neúčinné; proti jeho rozhodnutí je odvolání přípustné (§ 201 občanského soudního řádu). V případě, že zákon poskytuje účastníkům řízení právo na odvolání, vztahují se na toto řízení záruky plynoucí z práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Odeprou-li obecné soudy účastníkům řízení právo na odvolání, porušují tím jejich právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

31. Jelikož stěžovatelka vzala žalobu zpět až poté, co vrchní soud (jako odvolací soud) vyhlásil rozsudek, bylo na městském soudu jako soudu prvního stupně, aby o případné neúčinnosti zpětvzetí žaloby rozhodl. Stěžovatelka pak měla mít možnost se proti jeho rozhodnutí odvolat. Namísto toho však o neúčinnosti zpětvzetí rozhodl přímo vrchní soud výrokem I napadeného rozsudku, proti němuž – jakožto rozhodnutí odvolacího soudu – se odvolat nelze (v úvahu připadalo pouze podání dovolání jako mimořádného opravného prostředku). Tímto rozhodnutím vrchního soudu tak stěžovatelka byla zbavena možnosti podat odvolání – tu jí přitom zákonodárce v dané procesní situaci přiznal, a proto se na toto řízení vztahují i garance spojené s právem na soudní ochranu. Rozhodnutím vrchního soudu, které stěžovatelce zabránilo odvolání podat, tak bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

32. Nad rámec řečeného je třeba dodat následující. Neústavní postup vrchního soudu se projevil i tím, že v napadeném rozsudku ze dne 20. května 2019 vrchní soud rozhoduje o neúčinnosti zpětvzetí žaloby ze dne 28. května 2019 – vrchní soud tedy reaguje v rozhodnutí na procesní úkon, k němuž došlo o týden později, než kdy bylo rozhodnutí vyhlášeno. Byť lze usuzovat, že vrchní soud byl veden snahou o hospodárnost a efektivitu soudního rozhodování, není přípustné tímto způsobem *ex post* měnit obsah vyhlášených (vydaných) rozhodnutí.

33. V dalším řízení je povinností městského soudu, aby posoudil zpětvzetí žaloby. To musí zhodnotit i z hlediska § 96 odst. 6 občanského soudního řádu a ve světle nálezu sp. zn. Pl. ÚS 40/18 ze dne 30. 6. 2020, jímž byl zamítnut návrh na zrušení tohoto ustanovení. Obecné soudy budou posuzovat zpětvzetí žaloby znovu, a stěžovatelka i vedlejší účastnice tak mohou své další námítky uplatnit i před obecnými soudy.

34. Napadeným rozsudkem v části, jíž bylo rozhodnuto, že zpětvzetí žaloby ze dne 28. května 2019 je neúčinné, bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Z tohoto důvodu Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti v této části vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadený rozsudek v uvedeném rozsahu zrušil. Ve zbytku byla ústavní stížnost odmítnuta jako návrh nepřipustný dle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu. Návrh s ní spojený pak byl odmítnut jako návrh zjevně neopodstatněný dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 24. července 2020

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu